

naszlása a római egyháznak, 's apologiája a reformationnak. Meg van benne világosan mutatva, hogy a római egyház önegyháztanaival ellenkezésbe jött, sőt rendeltetésének határain túllépett. Az egész mű éles elmét 's melly belátást árul el. Ez az „Institutio“, 's előbeszéd az, melly a néplekét magához ragadta 's feltűzte, ez győzte meg arról, hogy a papismus a lélek bilincse, — mert e' könyv nemcsak hittudósok, hanem nép számára is volt írva. E' munka bizonyossága annak, hogy Calvin geniejét már ifjkorában kiképezte; előadása bátor jellemet, rendszere tiszta logikát árul el. Erővel lép ő ki azok ellen, kik egyházát rágalmazták, 's azokat lefegyverzi. Türelem igényel mindentől 's az evangyéliumi igazságok ismeretét. Előadásában van sok csipősség és láthatólag veti meg ellenségeit, de a léleknagyság még haragjából is kitünik; könyeket nem idéz Calvin elő írásmódorával, hanem feltűzeli 's megedzi a' lelket egész a' mártyrkoronáig.

A' király nem hallgatott Calvin intésére, sőt azt megvetette, ámbár bizonyos, hogy munkáját olvasta. Testvére, anyja mindent elkövettek, hogy őt evangyéliumi hitre bírják, de ezekre sem hallgatott, hanem az idő intéseire nem figyelve, vakon ment önmaga 's az ország bukása felé. — E' percztől kezdve az üldözés még dühösebb lett: vad hatalommal tombolt a' valdensesek 's hugonották ellen, és bár halálos ágyában, öntudatának sok szemrehányásai közt bánta meg vérengző tetteit, mégis utódjára 2-dik Henrikre semmi hatása nem volt. Ezután sebes léptekkel fejlődtek ki a' vallási háboruk a' ravasz olaszno és Quisek alatt: spanyol ármány dúlt Franciaország benesejében. Csak 4-dik Henrik Sullyvel hozott csendet egy kevés időre, mert a' mindenjót eltiporni szerető vakbuzgóság, 's a' magát ármánnyal is fentartani szerető hierarchia korán életétől fosztá meg a' lelkes fejedelmet, — ezzel Sully terve is hiúsulva volt, mellyel Osztrákországban a' pápai hatalmat megtörni akarta, melly terv a' némethoni 30 éves háborunak okvetlen eleit veszi. Richelien és a' Lajosok alatt Franciaország erkölcsi és vallása vér és szenny közt szállott alábbalább, és csak a' revolutio rettenetes, de mégis szükség idején jótévő kezének segedelmével vívhatta ki a' türelem és vallási szabadság a' maga győzelmét, — örök intésül a' fejedelmeknek, hogy a' „látogatás napját“, mint hajdan Izrael, soha ne engedjék veszteglésben elrohanni, hanem ragadják meg a' kedvező alkalmat.

Most ismét jelen a' látogatás napja, 's úgy látszik, minden előkészületek megvannak, utolsó tusát küzdeni az ellen, ki eleitől fogva szította a' parázst 's készítgette a' vérfördőt, és a' ki a' fejér liliomot veresre festette. — Egy kis parabola az okosoknak.

Calvint ezeknek végeztével nem látjuk többé a' francia földön.

Kun Bertalan.

A' betegségek magyar nevei.

Felső-rakonczai lelkész nt. Matusska József, tisztelt atyánkfia, ugyanaz, a' ki a' méhészet, a' selyemtenyésztés 's a' hasznos gyümölcsfák termesztése körül olly példás buzgalommal működik, egy minapi levelében így ír: „Az idezárt: „Nomenclatura diversorum morborum“—ot olly szándékkal küldöm Önnek, hogy a' Pr. E. I. Lapban adja ki, hogy lelkésztársaink az anyakönyvekben divatos „Halálának oka“ rovatot szerinte tölthessék be, annál inkább is, mivel a' mi halottvizsgálóink nem sebészek, mint a' városokban, hanem egyháziak vagy harangozók, kik az illyesekben járatlanok. De különben is, hogyan magyarosítsák a' nemorvos papok a' bevett latin-görög nevezeteket? Innen van, hogy az illy rovatokba gyakran csak ennyi iratik: *nem tudatik*. A' minap épen olly pillanatban jött be hozzáam Hézsay János, kamarai orvos úr, midőn épen egyházfiat examináltam az általa bejelentett halottnak milly betegségben lett kimulása felől, a' nélkül, hogy minden egyházfias symptomizálás mellett tisztába jöhettem volna, millyen volt legyen tehát a' fenforgó betegség. Az orvos úr azzal vigasztalt meg, hogy ő majd készít számomra egy nomenclaturát. Ezt megtette, 's ime illő használat végett azt Önnek is közlöm“ 'stb. Én pedig minthogy illy helyzetbe a' nemvárosi papok között igen sokan jöhetnek, kiadom ezen nomenclaturát ugy a' mint jött, latin magyarázattal.

Nomenclatura diversorum morborum.

1) *Idegláz* (Febris nervosa.)

Vörhenyes láz (Febris scarlatinosa.) *Cutis rubra lividis maculis intertincta.*

3) *Lobosláz* (Febris inflammatoria) cum symptomatibus inflammationis idiopaticae (helybelileg) praedominantibus stipata.

4) *Forró-lob* (febris acuta inflammatoria) cum symptomatibus inflammationis acutae intra paucos dies mortem inferens.

Tütlengés (hypertrophia) apud infantes, morbus, qui ex nimia succorum vitalium abundantia originem trahit.

6) *Sebzésiláz* (febris traumatica) morbus, qui e potentiis externe corpus humanum adficiantibus, eg. in sequelam ex alto lapsus, contusione organorum nobiliorum, cerebri, pulmonum, cordis, vesicae urinariae, distorsione, aut ruptura arteriarum originem sumit.

Vérbőség (plethora) morbus, qui in sequelam abundantiae sanguinis, si venaesectio intermissa fuerit, apoplectice finitur.

8) *Görvélykór* (Scrophulosis) apud infantes, 4—7 anno procuratur, in quo glandulae submaxillares, (alkapocs mirigyei) inflammatae, tumidae, exulceratae observantur.

9) *Májtömemény* (infarctus hepatis) apud mo-

diae aetatis homines morbus praedominans, in quo systema venosum praedominatur.

10) *Tüdőmájosodás* (hepatistio pulmonum) apud phthisicos occurrit.

11) *Zártsérv* (hemia incarcerata) morbus, in quo Intestina inclusa, ope inflammationis acutae parti vicinae accrescunt.

12) *Aszály* (atrophia infantum) apud infantes occurrens morbus, qui emaciatione corporis universaliter terminatur.

Csont-túltengés (hyperostosis), si ad ossa substantia spongiosa magnitudinis monstrosae excrescens, deponatur.

14) *Orbánczláz* (febris erysipelatos) morbus forma bullari vel crustosa occurrens, locum suum subito mutans, qui nobiliora organa irrorans, mortem infert apoplecticam.

15) *Csúszosláz* (febris rheumatica) morbus per organa diversae nobilitatis gradiens, metaschematizmice (kórtévedésesen) morte terminatur.

16) *Genyes-lob*, (febris suppuratoria.)

Tüdő-vizenye, (oedema pulmonum) si pus in partibus pulmonum vicinio efformatum, in eosdem effundatur.

18) *Sorvasztóláz, vagy aszláz* (febris hectica), morbus, qui longiori tempore durante in affectione abnormi, depravante diversorum organorum radicatur.

19) *Földoldozóláz* (febris colliquativa) in sequelam profusorum sudorum, et diarrhoearum (hasmenés) procuratus morbus.

20) *Fene* (Gangraena) (Brand.)

21) *Úszók*, (Sphacelus), (hideg fene), mors partialis alicujus partis organicae hominis.

22) *Varasfene*, (Schorfbrand), *Lupus*, nasum, buccas, labia oris devastans.

23) *Csontszű*, (Necrosis), mors partialis ossium.

24) *Húxhámféle lappangó idegláz*, (febris nervosaversatilis) est morbus febrilis gangrenam semper concomitans.

25) *Térdizbántalom* (Gonarthropathia.) Est tumorigenu magnitudinis ut plurimum extensae, et inflammationis intensae, per quem, genu spongiosum, plures recondens fistulas pus ichorosum foetidum plorantes, efformatur.

26) *Fehér izdag*, (Tumor albus genu) est morbus in oedemate genu fundatus, fluctuatione seri (rostanyag-hullámzás) stipatus, qui frequenter ex causa dinamica (interna) ortum ducens, morte terminatur.

27) *Köszvény*, (Arthritis.)

28) *Külfeju térdag*, (Aneurisma carotidi externa) est dilatatio arteriarum in parte postica auris sitarum, quae vi expansivae resistere volentes, rumpuntur, mortemque subitanam provocant.

29) *Sorvadás*, (Tabes.) Senectus ipsa est morbus.

30) *Vizkór*, (Hydrops.)

31) *Forró agyvizdag*, (oedema acutum cerebri) apud infantes, extravasatio puris inter substantiam cerebri.

32) *Agyviz-gyulladás*, (Hydrocephalus acutus) apud infantes, inflammatio cerebri serum suppurans intra 4—5 dies morte finitur.

33) *Rángás-kór*, (Ecclampsia infantum, parturientium et neonatorum) intra paucos dies convulsionibus mors acceleratur.

34) *Tüdővész*, (phthisis consumata.)

35) *Tüdőgyulladás*, (inflammatio pulmonum.)

36) *Tüdőszélhűdés*, (Paresis pulmonum), (Lungenlähmung.)

37) *Tüdőszéldag*, (Emphysema Pulmonum), accumulatio aëris in pulmonibus.

38) *Agygyulladás*, (Encephalitis.)

39) *Mellvizkór*, (Hydrops pulmonum.)

40) *Szívvizkór*, (Hydrops cordis.)

41) *Petefészkek vizkóra*, (Hydrops ovariorum.)

42) *Méhanyavizkór*, (Hydrops uteri.)

43) *Hugyhólyag vizkóra*, (Hydrops vesicae urinariae.)

44) *Rothasztóláz*, (febris putrida.)

45) *Gyermekágyas-láz*, (febris puerperalis), (Kinderbettfleber), post partum evolvitur.

46) *Hagymáz*, (Typhus) species febris nervosae, sub cujus decursu ulcera in intestinis, tardius ichorem fundentia, generantur.

47) *Sápadtság*, (Chlorosis.)

48) *Sárgaság*, (Icterus.)

49) *Epeláz*, (febris icterica vagy biliosa.)

50) *Bélgyulladás*, (Enteritis.)

I R O D A L O M.

Gyászbeszéd, melyet nemzeti Buró Károly úr, méltóságos Nagy Károlyi gróf Károlyi István, cs. k. kamarás, ő nagysága ispányának hideg tetemei felett jan. 9-kén 1848. mondott J e s z e n s z k y L á s z l ó, holdmező-vásárhelyi evangélikus pap. A' megboldogult iránti rokoni tisztelet és szeretet jeleül maga költségén kinyomatta Grüneisz család. Szarvason Réthy Lipót nyomdájában 1848.

Szerző 1 Kor. 15, 55 alapige: „Hol vagy, halál, a' te diadalmad? hol vagy koporsó a' te fulánkod?” nyomán, azon világosságról szól, mellyel a' ker. vallás a' sírnak ijesztő homályát eloszlatja. Két versből álló fohász után egész beszédjének menete a' következő:

A' bevezetéshez arról értekezték, mikép a' sírtól, rémséges volta miatt örömet elfordulunk, még is a' ker. vallás tanítása más világba állítja a' dolgot, és fényt derít a' sírnak homályára. Beszédének tárgyát: azon világosságról, mellyel a' ker. vallás a' sírnak ijesztő homályát eloszlatja, négy részre osztja u. m.:

1) A' sírnak az emberi lelken semmi hatalma nincs.

2) A' sír azon végpont, mellyen a' földi lét ba-